

Мотиваційна сфера студентів в процесі навчання іноземної мови

Умовами успішного та ефективного навчання студентів іноземної мови є правильна мотивація. Мотивація спонукає студентів до реалізації своїх цілей, намірів у навчальному процесі. Якщо студенти впевнені, зацікавлені і вмотивовані щодо свого роду діяльності то вони приділятимуть більше уваги та докладатимуть більше зусиль до вивчення профільного предмету.

Ключові слова: мотиви, мотивація, мотиваційна сфера, мотиваційні ресурси, стимули, іноземна мова.

Постановка проблеми. Проблема мотивації належить сьогодні до найбільш актуальних. Мотивація - це рушійна сила, яка впливає на формування поведінки особистості. Мотивація спонукає дії, поведінку людини, визначає вибірковість процесів сприйняття, уваги, пам'яті, мислення, уяви, забезпечує вибір цілей і засобів їх досягнення, спрямовує діяльність і дії на мотиваційні об'єкти, контролює реалізацію намірів, сприяє вибору нових технік і стратегій для реалізації мотивів.

Перед сучасним викладачем передусім стоїть завдання застосування в навчанні таких ресурсів, які пробуджуватимуть і підтримуватимуть в студентів інтерес до пізнання нового. У цих умовах важливого значення набуває мотивація як важливий компонент підготовки майбутніх учителів іноземної мови. Від мотивації студента залежить його успішність, об'єм та якість знань, бажання і здатність навчатися протягом усього життя і передати це бажання учням. А це важливо, адже, згідно із сучасними дослідженнями, результати діяльності людини тільки на 20% залежать від інтелекту, а на 70-80% — від мотивації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз педагогічної та наукової літератури й дисертаційних досліджень дає можливість стверджувати, що проблему мотивації вивчали як зарубіжні, так і вітчизняні вчені: Т.І. Левченко, Н. Акуліна, Л. Бороздина, А. Маслоу, Г. Олпорт, Дж. Келлі, А. Бандура, Е. Деці, Х. Хекхаузен та інші [1, 2, 5, 7, 10].

Значний інтерес становлять праці «Мотивація та особистість», в якій автор визначає теорію основних потреб людини. Інший дослідник розробив теорію функціональної автономної особистості. За Г.Олпортом, функціональна автономна особистість – це система мотивації, у якій наступне напруження не аналогічне попередньому. Згідно з цією теорією, наміри та плани людини на майбутнє визначають її сьогоденні дії та поведінку. За Дж.Келлі, основним мотивом людини є бажання жити, продовжувати життя, поліпшувати його якість. У контексті даної проблеми слід виділити Дж.Аткінсона, який аналізуючи мотивацію досягнення особистості, виділяє два типи особистості: ті, хто орієнтуються на успіх, і ті, хто запобігає невдачам.

Цікавими є дослідження А. Бандура, Е.Деці, Х. Хекхаузен, які розкривають залежність внутрішньої мотивації від зовнішньої винагороди. Їхні напрацювання засвідчили, що якщо людина займається діяльністю для отримання зовнішньої винагороди, то передусім страждає від недостатності власного інтересу. І навпаки, коли людина займається певним видом роботи без спонукання чи примусу, то їй імпонує займатися певним видом діяльності.

Мета статті – висвітлити особливості мотиваційної сфери студентів в процесі навчання іноземної мови.

Виклад основного матеріалу

Вивчення мотиваційної сфери суб'єкта в процесі навчання іноземної мови показало, що спонукають його діяльності такі навчально-професійні мотиви [5]:

- прагнення оволодіти не тільки іноземною мовою, а й іншою культурою, які охоплюють пізнавальний, навчальний, розвивальний та виховний аспекти;
- природна мотивація до розвитку своєї особистості;
- бажання зробити своє майбутнє яскравішим, забезпеченим;
- прагнення розширити свою соціокультурну компетенцію;
- бажання стати фахівцем високої кваліфікації;
- прагнення продемонструвати свої здібності, інтелект, знання мов;
- розуміння значення обраної мови для майбутнього життя;
- бажання завдяки навчанню підвищити свій соціальний статус, отримати визнання оточуючих;
- інтерес до мов, деяких предметів, що входять до змісту навчання;
- емоційно забарвлена інтелектуальна вибірковість;
- прагнення демонструвати високий рівень володіння мовою оточенню;
- бажання вивчити мову на рівні носія мови для продовження навчання за кордоном та подальшого там проживання;
- усвідомлення важливості вивчення однієї мови як інструмента для оволодіння іншими мовами в умовах трилінгвізму;
- можливість отримання цікавої роботи (іноземні фірми, що контактують із зарубіжними партнерами, туризм);
- можливість отримати ступінь магістра і залишитися працювати в університеті, щоб навчати мови інших;
- бажання розширити свій культурний кругозір, розуміти людей іншої культури;
- вміння знаходити спільне і відмінне в мовах і культурах, почувати себе громадянином Європи;
- бажання тренувати, розвивати свої лінгвістичні здібності.

Рівень готовності залежить від мотивів вступу до лінгвістичного університету. Як показують дослідження науковця Т.І. Левченко, на мотиви вибору ВНЗ впливають:

- поради батьків та друзів (20 %);
- бажання добре провести п'ять років життя в стінах університету (20 %);
- вплив друзів, що закінчили університет, достатній рівень знань іноземної мови після закінчення спеціалізованої школи та поїздок у країну, мова якої вивчається (25 %)
- можливість гарного працевлаштування після закінчення престижного ВНЗ (19 %);
- інтерес до обраної мови (15-20%);
- інтерес до професії викладача іноземної мови (15%).

У методиці нашого дослідження ми використовували емпіричний метод анкетування, який дозволяє одержати інформацію про окремі явища, мотиви діяльності, запити індивідів, їх ставлення. Анкетування проведено пропорційно: опитано по 50 студентів у трьох ВНЗ Польщі та восьми ВНЗ України. Кількість охоплених вищих навчальних закладів пояснюється бажанням отримати достовірніші й ефективніші результати та реальними можливостями.

Аналіз емпіричного матеріалу щодо мотивів, які спонукали студентів англійської філології до вибору професії свідчать про те, що 69 % польських студентів навчаються, щоб стати вчителями, 21 % – бути перекладачами, 8 % – через сімейну традицію, 2 % – вважають її престижною. В українських студентів-філологів мотиви протилежні: 42 % – бути перекладачами, лише 25 % – вчителями, 14 % – вважають її престижною, ще 14 % – випадково обрали професію вчителя і 5 % – через сімейну традицію.

Якщо для 14 % українських студентів професія вчителя англійської мови є престижною, то лише 2 % польських опитуваних так вважають. Найбільший відсоток студентів, які хочуть бути вчителями, це представники Тернопільського (42 %), Ужгородського (32 %) та Черкаського (30 %) університетів. Найменший відсоток – Сумського (10 %) і Уманського (16 %) університетів. Натомість показники мотивів, які висвітлюють бажання бути перекладачами найбільші в Сумському (52 %), Київському та Черкаському (по 46 %), Вінницькому (44 %), Ужгородському (42 %), Уманському (38 %), Ніжинському (36 %) і найменші у Тернопільському (30 %) університетах.

Бути вчителем англійської мови сьогодні як для українських (65 %) так і для польських (55 %) студентів означає ринковий запит на вчителів даної спеціальності; для 33 % – це модно і престижно в порівнянні з 9 % польських відповідей; натомість 36 % польських і лише 2 % українських опитуваних, вважають, що завдяки цій професії є більше можливостей працевлаштування.

Хоча бажання польських (23 %) та українських (26 %) респондентів до шансу переобрання професії подібні, але удвічі більші українські результати (32 %), які б не змінили свою спеціальність, в порівнянні з польськими (17 %) і лише 42 % наших майбутніх учителів англійської мови вважають, що можливо змінили б її, на противагу польських (60 %).

Можна стверджувати, що майбутні вчителі англійської мови України менше вагаються щодо переобрання своєї професії і більше впевнені у своєму виборі, що значно впливає на ефективність професійної підготовки.

Крім того, існує диференціація мотивів навчання іноземної мови як зовнішні та внутрішні [5].

До зовнішніх мотивів автор відносить: мотиви досягнення, пов'язані з наміром отримати вищі результати; мотиви соціальної ідентифікації, коли вибір мови здійснюється залежно від її престижності, під впливом батьків, викладачів, яскравих особистостей; мотиви привабливості та екзотичності обраної мови. Проте, як зазначає Левченко Т.І. зовнішні мотиви не забезпечують високоефективної навчальної діяльності та засвоєння матеріалу. Тільки пізнавальна мотивація, інтерес до самого процесу навчання забезпечують його ефективність.

Внутрішня мотивація проявляється тоді, коли в навчальному процесі використовуються елементи дослідження, пошук нових форм та методів презентації матеріалу. До внутрішніх мотивів автор відносить мотиви розвитку сприймання іншомовного мовлення і його розуміння, сприйняття мови загалом, мотиви створення внутрішньої програми мовленнєвої діяльності і оформлення думок іноземною мовою, потреба у певній інформації, певному змісті навчання, можливість підвищити власну лінгвістичну, комунікативну компетенції, мотиви самореалізації. Саме такі мотиви формують внутрішню настанову, аби ефективно оволодіти іноземною мовою.

На думку І.А. Зимньої механізм мотивації глибоко інтимний, індивідуальний, ним не можна безпосередньо керувати, але, те, що важливо для практики навчання

говоріння, його можна опосередковано регулювати [3]. Для того, щоб стимулювати студента до говоріння в процесі навчання іноземної мови, викладач повинен зрозуміти та усвідомити, як формуються механізми, одиниці мовлення залежно від різних мотивів, урахувати різний рівень мовленнєвих здібностей та мовленнєвої активності різних членів навчальної групи, комунікативні особливості мовлення.

До чинників, які стимулюють говоріння, належать [5]:

- створення необхідності потреби у мовленні за допомогою пред'явлення відповідних матеріалів та створення умов, які орієнтують суб'єкта навчання на добір мовних засобів відповідно до певних ситуацій;
- організація предметного плану висловлювання (добір тематики, ситуацій, проблем, текстів, матеріалів, спецкурсів);
- розвиток навичок саморегуляції мовленнєвої поведінки самим суб'єктом навчання (самокорекція помилок);
- формування комунікативних намірів суб'єкта, внутрішньої програми та схеми через зовнішній зразок, у ролі якого виступає мовлення викладача чи оригінальний текст;
- правильний вибір стратегій навчання (від мовних операцій до мовлення, і навпаки);
- координація мовленнєвого обміну, взаємодії слухання та говоріння в процесі породження мовленнєвого повідомлення.

Багато чинників впливає на мотивацію: інтерес до предмета, усвідомлення його корисності, прагнення до успіху, впевненість і почуття власної гідності, наполегливість і терпіння, а також подобається чи не подобається викладач. І, звичайно ж, не всі учні орієнтовані на цінності, вони мають різні потреби й бажання.

Зрозуміло, що для викладача важливо створити умови для появи у студентів як зовнішньої, так і внутрішньої мотивації.

Загальні стратегії формування мотивів:

1. Необхідно вибудовувати теоретичну логіку предмета, правильно орієнтувати студентів щодо формування в них розумових дій, щоб не виникло безпорадності перед новим навчальним матеріалом. Викладачу треба зробити студента співучасником навчання, а не виконавцем його волі. Мотивацією може бути окреслення перспектив вивчення теми, визначення мети вивчення навчального матеріалу, удосконалення навичок, необхідних для розв'язання проблеми, усвідомлення співучасті і взаємодії з іншими.
2. Потрібно задіювати навчальні потреби, які в студентів уже сформовані. Викладач має добирати такий навчальний матеріал, який би викликав інтерес до пізнання нового. Студент має усвідомити, що знання потрібні йому для досягнення певної конкретної мети.
3. На уроці потрібно чергувати методи і форми навчання. Різноманітність заохочує до діяльності, мотивує роботу студентів. Рольові ігри, дискусії, мозкові штурми, демонстрації, проектна діяльність, створення аудіовізуальних презентацій, робота в малих групах - усе це стимулює до вивчення навчального матеріалу.
4. Перед кожним студентом треба ставити реалістичні вимоги. Вимоги викладача мають бути високими, але не настільки, щоб студенти не могли їх виконати і тому втрачали інтерес до навчання. На початку вивчення теми викладач повинен ознайомити студентів із вимогами, пояснити, чого вони мають навчитися, допомогти кожному студентові поставити перед собою цілі, яких він має досягнути. Нереальні цілі можуть призвести до розчарування і втрати інтересу

до навчання. Крім того, цілі, визначені самим студентом, завжди є більш ціннісними, ніж поставлені викладачем або батьками.

5. Ускладнювати вимоги потрібно поступово. На початку семестру викладач має створити для студента ситуацію успіху, а потім поступово підвищувати вимогливість. Викладач не повинен забувати про диференціацію навчання. Якщо вправи включають різнорівневі за складністю завдання, то кожен студент матиме змогу відчутти успіх під час виконання завдань доступного для нього рівня.
6. Похвала й винагорода мають бути публічними. Зворотний зв'язок служитиме стимулом, він має бути чіткий і конкретний. Треба пояснювати студентові, у чому може бути його подальший прогрес, указати на сильні й слабкі сторони виконання роботи. Бажано створити умови, за яких студент зможе ознайомитися з кращими роботами одногрупників.
7. Студент має очікувати на нагороду за успіх. Позитивні і негативні коментарі впливають на мотивацію. Похвала підвищує в студентів упевненість у собі, зміцнює почуття власної гідності.
8. Аналізуючи студентську роботу необхідно бути конкретним. Студент має відчутти, що викладач критикує певні невдалі сторони роботи, а не його самого. Необхідно уникати принизливих коментарів.
9. Треба уникати жорсткої конкуренції між студентами. Конкурс викликає тривогу, що може перешкоджати навчанню. У жодному разі не можна порівнювати студентів між собою, краще порівняти нинішні досягнення студента з його попередніми. При цьому треба зосереджуватися на прогресі, удосконаленні, а не негативних сторонах.
10. На уроках, де це можливо, необхідно залишати за студентом право обирати види роботи. Студент охоче виконує завдання, вибрані з переліку. Тому якщо альтернативні завдання формують однакові поняття, треба пропонувати студентам на вибір вправи, теми для презентацій чи творчих робіт, домашні завдання [4].

Висновки. Таким чином, варто підкреслити, що стимулювальним чинником успішності вивчення іноземної мови є поєднання різних видів діяльності: навчальної, мовленнєвої, комунікативної, продуктивної, репродуктивної, мовної, письмової, усної, розмовної, лінгвістичної. Всі ці види діяльності в процесі навчання мають спонукальну дію на студентів, оскільки кожен окремий акт будь-якої діяльності починається мотивом і закінчується досягненням поставленої мети. До того ж, можемо стверджувати, якщо студенти впевнені, зацікавлені і вмотивовані щодо свого роду діяльності то вони приділятимуть більше уваги та докладатимуть більше зусиль до вивчення профільного предмету.

Література

1. Акулина Н. Н. Влияние общего интеллекта и мотивации на успешность усвоения знаний // Авангардские чтения 99: Тезисы научно-практической конференции. - СПб., 1999.
2. Бороздина Л. В. Диагностика мотивации достижения успеха и избегания неудачи (авторская разработка психодиагностической схемы). М., 2002.
3. Зимняя И.А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке. – М., 1978. – С.169.
4. Коваленко Л. Мотивація шкільного навчання мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ipro.org.ua/files/...мова/3.doc

5. Левченко Т.І. Мотивація суб'єкта в різних видах діяльності / Левченко Т.І. / Монографія. – Вінниця : Нова книга, 2011. – 448с.
6. Майборода В. К. Творча особистість учителя у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського / В. К. Майборода // Рідна школа. – 1993. – № 9. – С. 33–34.
7. Маслоу А. Мотивация и личность. – СПб. : Питер, 2002.
8. Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / С. Ю. Ніколаєва. – Вид. 2-е, випр. і перероб. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
9. Словник-довідник Європейського Союзу. – К. : КІС, 2001. – 192 с.
10. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность. – СПб. : Питер, - Москва. : Смысл, 2003.

Деркач Светлана Петровна. Мотивационная сфера студентов в процессе обучения иностранного языка. Условиями успешного и эффективного обучения студентов иностранному языку является правильная мотивация. Мотивация побуждает студентов к реализации своих целей, намерений в учебном процессе. Если студенты уверены, заинтересованы и мотивированы относительно своего рода деятельности тогда они будут уделять больше внимания и прилагать больше усилий к изучению профильного предмета.

Ключевые слова: мотивы, мотивация, мотивационная сфера, мотивационные ресурсы, стимулы, иностранный язык.

Derkach Svitlana. Students' motivation sphere when learning foreign language. The right motivation is one of the successful and effective terms during learning a foreign language. Motivation encourages students to achieve their goals, intentions in the studying process. If students are confident, interested and motivated about their occupation, they will pay more attention and will make more efforts to study core subjects.

Key words: motive, motivation, motivation sphere, motivation resources, foreign language.